

Državni izpitni center

M 0 8 1 5 1 1 1 3 M

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK
TAVASZI VIZSGAIDŐSZAK

ZGODOVINA TÖRTÉNELEM

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sreda, 4. junij 2008

**SPLOŠNA MATURA
ÁLTALÁNOS ÉRETTSÉGI VIZSGA**

Moderirana različica

Izpitna pola 1 – Obča zgodovina**SREDNJEVEŠKA MESTA IN PODEŽELJE****V izpitni poli je 25 nalog. Možnih je 60 točk.**

1. Križarji so po morju pripeljali številne dragocenosti z Vzhoda, plemstvo, ki se je vračalo iz vojn, je dragocene izdelke želelo imeti tudi doma (npr. dišave, svilo, preproge ...), na Vzhodu so se seznanili tudi z boljšo tehnologijo izdelkov (postopki izdelovanja), ki so jih prinesli v Evropo, utrdil se je blagovno denarni promet ... *Za vsako vsebinsko različno pojasnitev 1 točka.*
Skupaj 2 točki.
2. Triletno kolobarjenje, (železni) plug, kosa, konji nadomestijo vole, komat, brana, vodni mlin ... *Za štiri pravilne, vsebinsko različne navedbe 2 točki, za tri ali dve 1 točka.*
Skupaj 2 točki.
3. Pod gradovi – zaradi varnosti, pogosto so se zbirali ljudje in je bilo lahko najti kupce; ob cestnih križiščih in ob prehodu prek rek – ker je moralo tam mimo več ljudi; ob cerkvah, na ostankih starih antičnih naselij – dovolj gradbenega materiala, staroslovanska gradišča, ugodna lega, material ... *Za vsako navedeno in kratko opisano lokacijo 1 točka. Če so tri lokacije le našete, 1 točka. Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
Skupaj 3 točke.
4. Ustanovitelji mesta so zemljiški gospodje (gospodje, fevdalci). *(1 točka)*
S posebno listino o ustanovitvi mesta (mestnimi pravicami, ki jih je ustanovitelj mesta zagotovil meščanom novega mesta). *(1 točka)* *Upoštevamo vsak ustrezen opis, ki je vezan na vir.*
Meščani se ločijo od podložnikov s tem, da imajo zagotovljeno osebno svobodo. *(1 točka)*
Upoštevamo vsak ustrezen opis, ki je vezan na vir.
Skupaj 3 točke.
5. *Prvi element:* Mesta so bila obdana z obzidjem in obrambnimi stolpi, včasih tudi z vodnim jarkom, prek katerega je bil dvižni most. *Za eno značilnost 1 točka.*
Drugi element: Mestni prostor je bil omejen, zato so bile hiše ozke in grajene v višino (več nadstropij). Ulice so bile ozke, ob njih so bile obrtne delavnice in trgovinice. Nad vhodi v obrtne delavnice so bili izveski, ki so označevali obrtno dejavnost. V mestu so bile tudi cerkve, samostani, stavba mestnega gospoda, bolnišnice, lekarne ... *Za eno značilnost 1 točka.*
Tretji element: Osrednji prostor v mestu je bil mestni trg z mestno hišo in zvonikom. Na trgu so ljudje kupčevali, še posebno živahno je bilo ob semanjih dnevih. S stopnic mestne hiše so klicarji razglašali pomembne novice. Na trgu je bil tudi sramotilni steber, kamor so vsem na ogled privezovali goljufe in druge prestopnike. Na trgu je tudi vodnjak, ki oskrbuje mesto z vodo. *Za vsako vsebinsko različno pojasnitev 1 točka, skupaj največ 2 točki. Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
Četrti element: Stalna nevarnost, ki je pretila mestu, so bili požari, vpadi tujih ljudstev (npr. Turki), včasih tudi fevdalne vojske, nehigiena, boleznin in epidemije ... *Za en strokovno pravilen opis 1 točka.*
Skupaj 5 točk.
6. *Prvo vprašanje:* V Franciji. *(1 točka)*
Drugo vprašanje: Omejitev moči bogatih fevdalcev (fevdalni partikularizem), varovanje pred samovoljo bogatih fevdalcev *(1 točka)*. *Upoštevamo tudi druge strokovno pravilne odgovore.*
Tretje vprašanje: Glavni organ mestne samouprave je bil mestni svet (mestni svet s sodnikom na čelu). *(1 točka)*
Skupaj 3 točke.
7. Hansa in mesto Lübeck. *Delnega odgovora ne priznamo.*
1 točka
8. Pravilni odgovori so A, D in E. *Za vsak pravilen odgovor 1 točka.*
Kadar je obkrožen en odgovor več od zahtevanega, se od pridobljenih točk odšteje 1 točka. Za obkroženih dva ali več odgovorov, kakor je zahtevano, 0 točk.
Skupaj 3 točke.

9. Slabe in neurejene ceste, roparski vitezi in drugi razbojniki, številne mitnine, ki jih morajo plačevati, pravica obvezne poti, skladiščno pravo, dotikalno pravo (kar pade na tla, je last fevdalca), veliko vrst različnega denarja, nove cestne pristojbine ... *Za pojasnitev dveh težav 2 točki, če sta težavi samo naštet, 1 točka.*
Skupaj 2 točki.
10. *Prvo vprašanje:* Denar so lahko kovali vladarji, državni knezi, visoki cerkveni dostojanstveniki, nekatera mesta. *Za eno pravilno navedbo 1 točka.*
Drugo vprašanje: Dobre kovance so v kovnicah pretapljali in jim dodajali manj vredne kovine, kovali po velikosti manjše kovance z enako nominalno vrednostjo, vrednost kovancev so včasih zmanjšali tako, da so jih enostavno obsekali. *Za vsako različno opisano zlorabo 1 točka, skupaj največ 2 točki.*
Skupaj 3 točke.
11. Pravilna odgovora sta A in D. *Za vsak pravilen odgovor 1 točka.*
Skupaj 2 točki.
12. *Skladiščno pravo* je pomenilo, da so morali tuji trgovci svoje blago v mestu uskladiščiti za določen čas (in ga najprej ponuditi domačim trgovcem v prodajo).
Pravica obvezne poti je pomenila, da so morali trgovci s svojim blagom potovati po točno določenih poteh skozi nekatera mesta (kjer so plačevali pristojbine in carine).
Za vsak smiselno pravilen odgovor 1 točka.
Skupaj 2 točki.
13. Popolna varnost (svoboda) trgovcev v mestu osem dni pred začetkom in osem dni po koncu sejma, osem dni pred začetkom in osem dni po koncu sejma trgovci ne morejo biti preganjani za prekrške ali dolgove, storjene zunaj sejma. *Za vsako smiselno opisano pravico 1 točka.*
Skupaj 2 točki.
14. *Prvo vprašanje:* Prva cehovska združenja so začela nastajati že v 11. stoletju. *(1 točka)*
Drugo vprašanje: Nastajati so začela zaradi zaščite svojih članov pred konkurenco. *(1 točka)*
Tretje vprašanje: Iz vira lahko vidimo, da so opravljali tudi socialno funkcijo (dobrodelnost) in versko funkcijo. *Za eno navedbo 1 točka.*
Skupaj 3 točke.
15. *Prvo vprašanje:* Pekovski ceh. *(1 točka)*
Drugo vprašanje: Kratek opis skupne nabave surovin, kontrole kakovosti in števila izdelkov, kontrola cene blaga, določitev števila mojstrov, pomočnikov in vajencev, podpora vdovam, sirotam in onemoglim članom ceha, obramba mesta. *Za kratek opis dveh nalog 2 točki, če sta nalogi samo navedeni, 1 točka.*
Skupaj 3 točke.
16. Ti obliki sta založništvo in manufaktura. *Delnega odgovora ne priznamo.*
1 točka
17. *Prvo vprašanje:* Število evropskega prebivalstva je naraslo za približno enkrat (od približno 30 do 35 milijonov prebivalcev leta 1000 na 70 do 75 milijonov prebivalcev leta 1340; število prebivalstva se je podvojilo, ...). *Za pravilno navedbo 1 točka. Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
Drugo vprašanje: K širjenju je največ pripomogla kolonizacija, nastajanje mest, pa tudi izboljšave v obdelovanju zemlje, več hrane ... *Za eno pravilno razlago 1 točka.*
Skupaj 2 točki.
18. *Prvo vprašanje:* Agrarna kolonizacija je naseljevanje nenaseljenih ali redko poseljenih neobdelanih površin. *(1 točka)*
Drugo vprašanje: Kolonizacijo so izvajali zemljiški gospodje, da bi povečali svoje dohodke *(1 točka).*
Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.
Skupaj 2 točki.
19. Pravilni odgovori so F, C, E, B, A in D. *Za šest pravih odgovorov 3 točke, za pet ali štiri 2 točki, za tri ali dva 1 točka, za enega pa 0 točk.*
Skupaj 3 točke.

20. Kolonisti so pridobivali novo zemljo s krčenjem in požiganjem gozdov (grmičevja), izsuševanjem močvirij, gradnjo nasipov in kanalov, namakanjem suhih zemljišč, s kultiviranjem pustot ... *Za tri različne navedbe 1 točka.*

1 točka

21. Pri začasnem zakupu je fevdalec dal kmetu kmetijo za določeno dobo, lahko ga je s kmetije kadar koli pregnal. Pri dednem zakupu je dobil kmet pravico do dedovanja kmetije, še naprej plačuje dajatve od zemlje, vendar lahko njegovi nasledniki ostanejo na kmetiji. *Za vsako smiselno pojasnitev zakupa 1 točka.*

Skupaj 2 točki.

22. *Prvo vprašanje:* Lužiški Srbi. (1 točka)

Drugo vprašanje: Slovenska etnična meja se je pomaknila proti jugu, zmanjšanje slovenskega etničnega prostora, nastanek jezikovnih otokov, germanizacija. *Za eno pravilno navedbo 1 točka.*

Skupaj 2 točki.

23.

<i>Kmetje</i>	<i>Plemiči</i>	<i>Meščani</i>
A	C	B
D	F	E
G	H	I

Za devet pravih odgovorov 3 točke, za osem, sedem ali šest 2 točki, za pet, štiri ali tri 1 točka, za dva ali enega pa 0 točk.

Skupaj 3 točke.

24. Dejavniki za zmanjšanje prebivalstva so bile naravne ujme, ki so uničile letino in povzročile lakoto, pomanjkanje hrane, letino so uničevale tudi številne vojne in roparski pohodi, nalezljive bolezni ...

1 točka

25. *Prvo vprašanje:* Pojav kuge so pripisovali vplivu zvezd, oziroma božji jezi. (1 točka)

Drugo vprašanje: Slaba higiena, pomanjkljiva zdravstvena nega, pomanjkanje hrane, prenaseljenost. *Za dve navedbi 1 točka.*

Tretje vprašanje: Kuga je prišla v Evropo s Krima (iz Kafe, zadostuje tudi odgovor Kitajska ali Vzhoda). (1 točka)

Prenašali so jo trgovci, romarji, še posebno hitro pa se je širila po morskih poteh; prenašale so jo podgane (bolhe na podganah), ki so prišle z ladjami. (1 točka)

Skupaj 4 točke.

Izpitna pola 2 – Narodna zgodovina**SLOVENCİ IN MADŽARI V HABSBUŠKI MONARHIJI V PRVI POLOVICI 19. STOLETJA**

V izpitni poli je 25 nalog. Možnih je 60 točk.

1. *Prvi element:* Marija Terezija je davke od zemljišč naložila tudi plemstvu, Jožef II. pa je enako obdavčil podložniško in dominikalno zemljo. *Za dva argumenta, povezana z davki, 1 točka. Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
Drugi element: Marija Terezija je uvedla obvezno služenje vojske, ki je bila na začetku dosmrtna, kasneje pa zmanjšana na sedem let. Vojske so bili oproščeni višji sloji: plemstvo, duhovščina, uradništvo, trgovci ..., možen je bil tudi odkup. *Za dva različna argumenta, povezana z vojsko, 1 točka. Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
Tretji element: Leta 1774 je Marija Terezija uvedla splošno šolsko obveznost za vse otroke od 6. do 12. leta starosti. Uvedeni so bili trije tipi šol: trivialke, normalke in glavne šole. *Za dva argumenta 1 točka. Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
Četrty element: Jožef II. je izdal tolerančni patent in z njim zagotovil svobodo vseh veroizpovedi v državi; razpustil je samostane, ki se niso ukvarjali s socialno, gospodarsko, karitativno ali šolsko dejavnostjo, ustanovljeno je večje število župnij, saj naj cerkev ne bi bila oddaljena več kot uro hoda ... *Za dva vsebinsko različna argumenta, povezana z vero ali cerkvijo, 1 točka. Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
Za razlago štirih reform z eno utemeljitvijo največ 2 točki, za razlago treh ali dveh reform z eno utemeljitvijo pa 1 točka.
Peti element: Marija Terezija je za učinkovitost uprave uvedla kresijske urade (okrožja), Jožef II. pa je uvedel večje upravne enote, gubernije (graški in tržaški gubernij). *Za spremembe v upravi pri obeh vladarjih 1 točka. Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor. Skupaj 5 točk.*
2. Robotniški patent je omejil tlako (na tri dni oziroma največ štiri dni v tednu), tako da se je kmet lahko bolj posvetil obdelavi zemlje na kmetiji. *(1 točka)*
Nevoljniški patent je odpravil osebno odvisnost podložnikov, kmet ni bil več vezan na zemljo ter je lahko zapustil domačijo in se ukvarjal z drugimi poklici. *(1 točka)*
Skupaj 2 točki.
3. Pravilni odgovori so B, C, D, E, A in F. *Za šest pravilnih odgovorov 3 točke, za pet ali štiri 2 točki, za tri ali dva 1 točka, za enega pa 0 točk.*
Skupaj 3 točke.
4. Lublanske novice.
1 točka
5. *Prvo vprašanje:* Napoleon (Bonaparte), leta 1809. *(1 točka)*
Drugo vprašanje:
 - Ilirske province naj bi gospodarsko oslabele Avstrijo in jo odrezale od Jadranskega morja,
 - podaljšanje celinske zapore proti Angliji,
 - gospodarski stik s Turčijo in navezava trgovskih stikov z vzhodom.*Vsaka pojasnitev 1 točka, skupaj 2 točki. Upoštevamo vsako vsebinsko pravilno, strokovno utemeljeno pojasnitev.*
Skupaj 3 točke.
6. Pravilni odgovori so C, D in E. *Za vsak pravilen odgovor 1 točka.*
Skupaj 3 točke.
7. Predmarčna doba (Metternichov absolutizem).
1 točka

8. *Prvo vprašanje:* Kjer je prišlo do revolucij, so z vojsko posredovale države Svete alianse (zatrte s silo). (1 točka) *Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
Drugo vprašanje: Leta 1821. (1 točka)
Skupaj 2 točki.
9. Pravilni odgovori so B, B, A, B, A in A. *Za šest pravih odgovorov 3 točke, za pet ali štiri 2 točki, za tri ali dva 1 točka, za enega pa 0 točk.*
Skupaj 3 točke.
10. Slovenske dežele so zaostajale za industrijsko razvitimi deželami v monarhiji. *Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
1 točka
11. *Prvo vprašanje:* Dunaj, Trst. (1 točka)
Drugo vprašanje: Franc Jožef. (1 točka)
Skupaj 2 točki.
12. *Prvo vprašanje:* Kmetijske in rokodelske novice in Kranjska čbelica. (1 točka)
Drugo vprašanje: Kranjska čbelica. (1 točka)
Skupaj 2 točki.
13. *Prvo vprašanje:* Meščani in delavci. (1 točka)
Drugo vprašanje: Metternich. (1 točka)
Tretje vprašanje: Ustavo. (1 točka)
Skupaj 3 točke.
14. Meščanstvo je sprejelo revolucijo z navdušenjem (spontani nastopi nižjih družbenih slojev v mestih). (1 točka)
Kmetje so po vesteh o revoluciji prenehali izpolnjevati obveznosti, izbruhnili so nemiri (lg). (1 točka)
Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.
Skupaj 2 točki.
15. *Velikonemški program* predvideva združitev nemškega prostora, vključno z Avstrijo (in pod njenim vodstvom). (1 točka)
Malonemški program pa predvideva združitev nemškega ozemlja, vendar brez Avstrije (in pod vodstvom Prusije). (1 točka)
Avstroslavizem se zavzema za ohranitev Avstrije kot pogoj za »ohranitev slovanskih narodov« v Avstriji. (1 točka)
Upoštevamo vsako vsebinsko pravilno, strokovno utemeljeno pojasnitev.
Skupaj 3 točke.
16. *Prvo vprašanje:* Matija Majar Ziljski. (1 točka)
Drugo vprašanje: Društvo Slovenija na Dunaju. (1 točka)
Tretje vprašanje: Postavljena je zahteva po združitvi slovenskega naroda in po lastnem deželnem zboru (parlamentu). (1 točka)
Četrto vprašanje: V tej točki nasprotujejo velikonemškemu programu. (1 točka)
Skupaj 4 točke.
17. Fevdalni sistem je bil odpravljen z odškodnino, kmetje so morali za zemljo plačati odškodnino. (1 točka)
Zakon o zemljiški odvezi, ki je odpravil fevdalni sistem, je sprejel državni zbor (avstrijski parlament). *Upoštevamo tudi cesar.* (1 točka)
Skupaj 2 točki.
18. Oktroirano ustavo izda vladar sam (Franc Jožef, vladar, posameznik), ustavo pa sprejme parlament (državni zbor). *Upoštevamo vsak vsebinsko pravilen, strokovno utemeljen odgovor.*
1 točka

19. *Prvo vprašanje:*
– A. M. Slomšek je zaslužen za prenos lavantinske škofije v Maribor. Pri odgovoru upoštevamo vsako strokovno pravilno pojasnitev Slomškovega delovanja (nedeljske šole, literarno delo ...).
(1 točka)
– Peter Kozler je izdelal prvi zemljevid slovenskih dežel. *(1 točka)*
Drugo vprašanje: V Celovcu. (1 točka)
Skupaj 3 točke.
20. Pravilni odgovori so 4, 1, 3, 5, 6 in 2. *Za šest pravih odgovorov 3 točke, za pet ali štiri 2 točki, za tri ali dva 1 točka, za enega pa 0 točk.*
Skupaj 3 točke.
21. Voditelj madžarskih jakobincev je Martinovics Ignác. *(1 točka)*
Drugi jakobinci so: Hajnóczy József, Szentmarjay Ferenc, Versegly Ferenc, Berzeviczy Gergely,
Za poimenovanje enega člana 1 točka. Upoštevamo tudi samo navedbo priimkov.
Skupaj 2 točki.
22. Pravilna odgovora sta B in D. *Za vsak pravih odgovor 1 točka.*
Skupaj 2 točki.
23. Slika 7: Kölcsey Ferenc (Himnusz).
Slika 8: Kossuth Lajos (Pesti Hírlap).
Za navedbo oseb na slikah 1 točka, za navedbo del 1 točka. Upoštevamo vsako smiselno navedbo.
Skupaj 2 točki.
24. Széchenyijev program: sprememba fevdalne zakonodaje, možnost najema kredita, modernizacija prometa, obrti, ..., *za dve navedbi 1 točka. Upoštevamo vsako smiselno navedbo.*
Delovanje: regulacija Donave in Tise, kazino v Pešti, parnik na Balatonu, prvi most med Budimom in Pešto, konjereja, ... *za tri navedbe 2 točki, za dve navedbi 1 točka. Upoštevamo vsako smiselno navedbo.*
Skupaj 3 točke.
25. Prvo vprašanje: svoboda tiska, združevanja, osvoboditev političnih zapornikov, združitve z Erdeljsko, ... , *za tri ali dve navedbi 1 točka, za eno navedbo 0 točk. Upoštevamo vsako smiselno navedbo.*
Drugo vprašanje: Madžari so dobili od cesarja Ferdinanda odgovorno vlado. *(1 točka)*
Skupaj 2 točki.